

В заключение хотелось бы сказать, что результаты нашего исследования позволяют нам сделать ряд характерных выводов, касающихся современного состояния семьи, а именно:

– к сожалению, современная семья проходит этап деформации ее репродуктивной направленности;

– сегодня семья не является единственным институтом, выполняющим репродуктивную функцию.

– следует отметить и такой безрадостный факт современной семьи как абсолютное нежелание иметь детей.

Однако хотелось бы отметить, что несмотря на все трудности, которые переживает сегодня институт семьи в наших славянских странах, у семьи, я считаю, есть позитивное будущее, которое с уверенностью позволяет мне говорить о том, что ни в РБ, ни в России мы не столкнемся с тем кризисом семьи, который переживает современная Европа. И для того чтобы мы могли сохранить наше традиционное представление о семье и ее ценностях, наши государства ведут направленную и взвешенную политику актуализации и развития ценности современной семьи.

Список цитированных источников

1. Антонов, А.И. Семья как институт среди других социальных институтов // Семья на пороге третьего тысячелетия. – М., 1995.

2. Дружинин, В.Н. Психология семьи / В.Н. Дружинин. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 208 с.

3. Мацковский, М.С. Социология семьи. Проблемы, теории, методологии и методики. – М.: 2006. – 340 с.

4. Харчев, А.Г. Современная семья и ее проблемы / А.Г. Харчев, М.С. Мацковский. – М.: Норма, 2008. – 345 с.

5. Целуйко, В.М. Психология современной семьи / В.М. Целуйко. – М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2004. – 288 с.

PROBLEMY WDRAŻANIA INNOWACYJNOŚCI W WOJ. PODLASKIM

Tadeusz Popławski,

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

1. Wstęp

Innowacyjność regionalna jest ważnym procesem kreującym podstawy rozwoju regionu, który wymaga gruntownej analizy teoretycznej i praktycznej. Źródła nowych pomysłów są różnorodne: dotychczasowe strategie i dokumenty na temat innowacji, „burze mózgów”, sesje i konferencje naukowe, materiały prasowe, szkoleniowe, raporty o wdrożeniach, sprawozdania innowacyjnych ośrodków i wydziałów uczelni regionalnych, analizy praktyk innowacyjnych przedsiębiorstw, agend rządowych i samorządów, prace wybitnych uczonych dotyczące kreatywnej przedsiębiorczości, programów innowacyjnych, przykłady z wiodących pod względem innowacyjności krajów itp. Myślenie heurystyczne, lateralne, czyli kreatywne, nowatorskie, niekonwencjonalne, „niespodziankowe”, nakierowane na zmianę staje się źródłem pomysłów na innowacyjność (Obłój, 1998; 63). Nawet niekonwencjonalne style życia mogą być ciekawym przyczynkiem do wyszukiwania nowych rozwiązań i spojrzenia z zewnątrz np. znaczącą rolę mogą tutaj odgrywać nowe doświadczenia

wyniesione z pobytów migrantów z województwa w krajach zachodnich, którzy mają zwykle krytyczną postawę wobec regionu, ale i intencję wprowadzania zaobserwowanych innowacji u siebie, vide – niespodziewany, ale wielki sukces podlaskiego rolnictwa ukazuje wpływ takich postaw zaradnej przedsiębiorczości. W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną wnioski dotyczące możliwości działań innowacyjnych w powiązaniu z wyznaczeniem ram rozwoju dla województwa podlaskiego tworzącego koherentny system innowacji, co umożliwi wymianę dobrych praktyk, planowanie zmian i przewidywanie potrzeb innowacyjnych. Praktycznym wnioskiem posłużyć może analiza SWOT, napisana w sposób dynamiczny, ukazująca zwłaszcza jak poprawić słabe strony regionalnej strategii innowacji (parki technologiczne Polska-Wschód w Suwałkach i BPN-T, udane przypadki kooperacji nauki z przemysłem, inwestycje np. lotnisko, w mniejszym zakresie klastry). Monitorowanie systemu innowacji w tych dziedzinach, które są podstawą podlaskiej pracy i przedsiębiorczości jest niemal obowiązkiem władz regionu. Można stworzyć nową politykę wzrostu regionu, której podstawą byłoby proinnowacyjne nastawienie do działalności gospodarczej i rozwiązywania problemów społecznych, takich jak choćby słaba oferta pracy dla absolwentów wyższych uczelni w kluczowych dla rozwoju regionu specjalnościach, na które jest popyt w kraju i za granicą.

Należy dążyć do wdrożenia regionalne rozwiązania systemowe w zakresie innowacji, na których bazowałyby rozwiązania niższego rzędu, takie jak gospodarka oparta na wiedzy w województwie podlaskim, regionalna scena innowacji złożona z uczelni i ośrodków innowacyjnych powiązanych z firmami (np. parki technologiczne, centra transferu technologii, firmy spin-off i spin-out powstające na bazie kadry naukowej i laboratoriów uczelni, szkoły rolnicze i Ośrodki Doskonalenia Rolniczego w rolnictwie (wiodący w Polsce ODR Szepietowo), instytucje wdrażające programy informatyzacji przedsiębiorstw i szkoleniowe, agendy samorządowe i rządowe, odpowiedzialne za innowacje). Przykładem takiego typu pragmatycznego myślenia była realizowana w gm. Zawady inwestycja drogowa, gdzie położono od razu światłowód do internetu, gdyż jest to tańsze niż późniejsze rozkopywanie ulic.

Sukces regionalnej innowacyjności w regionie jest to, co kiedyś nazwałem „zaczynem instytucjonalnym procesu innowacji”. Zaczyn ów stanowią istniejące instytucje uczestniczące w projektowaniu innowacji w regionie takie jak: urząd marszałkowski, Naczelna Organizacja Techniczna, Międzynarodowe Wschodnie Centrum Innowacji, „Wrota Podlasia” i pozostałe portale internetowe, media lokalne, agencje szkoleniowe, instytucje organizujące biznes i rolnictwo (izby biznesowe, rolnicze, BCC, polsko-litewska i polsko-białoruska izba handlowo-przemysłowa), Suwalski Park Technologiczny, BFKK, ARES, Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego i Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (programy realizowane przez agendy PARPu w woj. podlaskim), uczelnie podlaskie (w tym akademickie inkubatory przedsiębiorczości i start-up'y) itp.

Innowacyjne coraz bardziej stają się firmy, które dokonują internacjonalizacji na szerokich rynkach zagranicznych, spośród których warto wymienić innowacyjno-wdrożeniowe np. AC Auto, Mlekovita, KAN), prężne firmy regionalne z udziałem kapitału zagranicznego, z sektora MŚP (małe, ale prężne firmy budowlane, drzewne, rolnicze, ogrodnicze, handlowe, wdrażające innowacje, unowocześniające swoje technologie w rozmaitych dziedzinach gospodarki województwa). Należy dostrzec sukces w Europie branży niszowych takich jak gorseciarstwo (Ava, Kinga, Kostar, Gorteks), produkcja znakomitej jakości polaru i pluszu (Biruna), dywanów (Agnella), albo mebli metalowych (Mallow) czy też ekspresów do kawy (Biazet). Unowocześniają się wdrażając technologie

pro-środowiskowe zakłady komunalne (EC Białystok, ASTWA, MPO, „Czyscioch”, Zakład Energetyczny Białystok, Wodociągi Białostockie, Mazowieckie Zakłady Gazownicze w Białymstoku i ich odpowiedniki w regionie), a także oczyszczalnie ścieków, przy ewidentnych słabościach w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, wykorzystaniu paliw odnawialnych czy budowie spalarni śmieci, co można potraktować jako nowy obszar innowacyjności,

– nowy obszar innowacyjny można wdrożyć w transporcie miejskim i indywidualnym, czego dowodzi system wypożyczania rowerów BIKER czy ekologiczne LPG, a można wdrożyć stacje CNG, czy nawet elektryczne lub wodorowe,

– szybko unowocześniają się, uczą oraz wprowadzają nowoczesne programy inwestycyjne niektóre samorzady woj. podlaskiego

– i najważniejsze - innowacje tworzą innowatorzy: kadra techniczna, racjonalizatorzy, wynalazcy, badacze, praktycy, menadżerowie, migranci, zakładający przedsiębiorstwa i wprowadzający w nich podpatrzone za granicą innowacje, wizjonerscy przedsiębiorcy itp. Ostatnio głośno jest o innowacyjnych systemach ppoż. „Pluma”, czy też o rękawicy dla niewidomych młodego białostockiego wynalazcy K.Psyllosa, do niedawna ucznia technikum, obecnie studenta PB.

Przeszkadzają w instytucjonalizacji innowacyjności regionalnej:

– słabo dostrzegająca problem i skłócona klasa polityczna

– przepisy prawne, które są „niezyciowe” w tym zakresie

– nieadekwatny do potrzeb podział środków na innowacyjność

– centralizacja funduszy na innowacje

– słaby lobbing podlaskich interesów w instytucjach centralnych

– brak współpracy transgranicznej.

Podlasie powinno obrać strategię endogenego rozwoju i wykorzystywania nisze specjalizacyjnych i „na uboczu” w sektorze MŚP (małe, prężne firmy budowlane, firmy oferujące nowoczesne produkty na rynki wschodnie, rola spółdzielczych form np. spółdzielni mleczarskich w produkcji, przetwarzaniu i dystrybucji wyrobów mleczarskich, ale i maszyny rolnicze, meble, okna plastikowe i drewniane, mierniki do gazu, materiały budowlane, usługi motoryzacyjne, produkcja ekologiczna, alkohole, wyroby regionalne, takie jak kindziuk, ser koryciński, sękacz, kiszka ziemniaczana, miody kurpiowskie).

Przy badaniu innowacyjności posłużyć się własną definicją, określającą innowacyjność jako strategię przedsiębiorstw, organizacji, agend i instytucji do tworzenia i wdrażania innowacji oraz wprowadzania nowych i zmodyfikowanych wyrobów, przyswojenie nowych umiejętności lub praktyk. Natomiast w wymiarze jednostkowym nowoczesność oznacza otwartość osobowości na zmianę, a także posiadanie kwalifikacji i zdolności do pracy w nowoczesnych dziedzinach gospodarki. Analizując pojęcie innowacyjności w kontekście życia gospodarczego, można przyjąć sformułowanie, że innowacyjność gospodarki to zdolność podmiotów gospodarczych do ustawicznego poszukiwania i wykorzystania w praktyce nowych wyników badań naukowych, prac badawczo-rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków (Założenia..., 1994; 15).

Mozna też ogólnie przyjąć, że innowacyjność gospodarki jest wypadkową innowacyjności poszczególnych podmiotów gospodarczych, jakimi są przedsiębiorstwa. Niektórzy z autorów wyraźnie rozróżniają innowacyjność gospodarki od innowacyjności nauki. O sile tej drugiej stanowią innowacje uzyskane dzięki i poprzez badania naukowe. Pomiędzy tymi dziedzinami innowacji nie zachodzi zwykle ścisły związek. Nawet dość

często innowacyjna nauka może nie wywoływać innowacyjności gospodarki, jeśli nie przejawia ona właściwej chłonności na innowacje. Może też być odwrotnie. Wówczas gospodarka czerpie innowacje z własnej struktury lub z zagranicy (Wiszniewski 1999; 14-20). Przykład Grecji ukazuje ważność pierwszego, natomiast Finlandii – drugiego twierdzenia.

Warto dostrzec takie podlaskie firmy, które wdrażają aspekty nowoczesnego zarządzania kosztami i przez to poprawiają pozycję konkurencyjną (K), stale redukują koszty (SRK), wprowadzają zmiany w zakresie kontroli i koordynacji działalności rynkowej (K+K), zwiększają skalę i zakres działania (S+Z), kreują innowacyjność (I), polepszają postrzeganą wartość użytkową swoich produktów w oczach klientów (PWU), kierują się strategią zapewniania wartości (ZW), która podsumowuje efekty ich działalności w taki sposób, że po zmniejszeniu kosztów dla firmy nie spada wartość produktu dla klienta. Mało znany, ale kompleksowy model Bowmana i Faulknera zastosowany wg powyższego wzoru do oceny innowacyjności (Bowman 1996, s.43-5) zawarłby wszystko, co potrzebne do wdrożenia procesu innowacyjnego i jego monitorowania na szeroką skalę, zwłaszcza w sektorze podlaskich MŚP.

2. Możliwe obszary innowacyjności w województwie podlaskim

Województwo podlaskie - jak wynika z przeprowadzonych badań, których wnioski zawarto w przywołanych na wstępie raportach – należy do najsłabiej rozwijających się gospodarczo regionów Polski, a tym samym regionów Unii Europejskiej. Jednak obecnie zauważyć można symptomy poprawy tego stanu rzeczy, co może być efektem podejmowanych wcześniej działań innowacyjnych. Z racji charakteru gospodarczego województwa, do typowych sektorów należy zaliczyć: rolnictwo, przemysł (ogólnie rozumiany) i usługi. W sektorach tych ogniskują się tendencje innowacyjne. Generalnie wynikają one z samodzielnych działań podmiotów gospodarczych wynikających z wykorzystania strategii naśladownictwa, działań administracji rządowej i samorządowej wspomagających działalność innowacyjną przedsiębiorstw (np.: program Phare), rzadziej (albo w ogóle) ze współpracy firm z jednostkami badawczo – rozwojowymi. Rodzące się innowacje wykorzystują tradycyjne atuty regionu: rodzime produkty, ekologiczność produkcji, dobrą strukturę agrarną i wysoką jakość wykorzystania przestrzeni rolniczej i gleb, przygraniczne położenie, stosunkowo dużą liczbę przedsiębiorstw sektora MŚP czy różnorodność usług oferowanych w regionie. Nie sposób tutaj nie dostrzec również słabości istniejącego stanu rzeczy: niska jakość infrastruktury, nieinnowacyjne otoczenie wsi, niewiele naprawdę funkcjonujących klastrów, zbyt mały obszar gospodarstw rolnych, niedostatek w kapitale własnego czy trudności jego pozyskiwania ze źródeł zewnętrznych (brak kapitału wspierającego ryzykowne inwestycje: venture capital, bussiness angels, equity funds).

Dostrzegalne są jednak szanse na wzrost innowacyjności przedsiębiorstw, które przełożyć się mogą na innowacyjność regionu: zdefiniowanie problemów gospodarczych w dokumentach strategicznych, rosnące globalnie zainteresowanie produktami ekologicznymi, możliwość wykorzystania funduszy strukturalnych do finansowania rozwoju gospodarczego, w tym finansowania działań innowacyjnych, duży i niewykorzystany kapitał ludzki, wynikający chociażby z systematycznego wzrostu liczby ludności z wyższym wykształceniem czy olbrzymiej, bo ponad stutysięcznej grupy wahadlowych migrantów. Na przyciąganie ich kapitału oraz innowacyjnych zdolności w niektórych subregionach województwa należy szybko postawić, choćby dzięki ofercie terenów inwestycyjnych. Pojawiające się szanse mogą zostać zniweczone przez istniejące zagrożenia, wśród których wymienić można: rozwarstwienie ekonomiczne społeczeństwa powodujące

pojawienie się dużej liczby ludzi zmarginalizowanych i wykluczonych (nawet 5-10% ludności województwa), płytki popyt wewnętrzny, przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi wynikające m.in. z niskiego poziomu wykształcenia większości rolników, mała liczba instytucji wspierających przedsiębiorczość, niski poziom inwestycji zewnętrznych, infrastruktura (drogi, media, tereny przemysłowe) niedostosowana do wymogów nowoczesnej gospodarki, brak informatyzacji i wykorzystania nowoczesnych technologii. Poniżej przedstawiona krótka analiza SWOT ma służyć szerokiemu ukazaniu roli potencjału badawczo-rozwojowego i innowacyjnego w województwie.

Mimo dynamicznego rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce od lat 90. XX wieku, województwo podlaskie charakteryzuje się jednym z najniższych odsetków osób kształcących się. Zwiększonemu popytowi na usługi edukacyjne nie towarzyszy odpowiedni wzrost liczby pracowników naukowych. Ów szybki rozwój szkolnictwa wyższego nie znalazł (i nie znajduje) przełożenia na sferę gospodarczą w dziedzinie innowacyjności.

Odnotować również należy fakt wyższego niż w reszcie kraju wzrostu nakładów przedsiębiorstw podlaskich na B+R, mimo słabego punktu wyjścia oraz nierównomiernego rozwoju w regionie. Istniejące ośrodki badawczo – rozwojowe niestety często prowadzą działania pozorujące innowację w miejsce prawdziwych badań i wdrożeń. Poważnym wyzwaniem będzie stworzenie systemu powiązań sektora gospodarczego ze światem nauki, co tworzy zasadniczy zrąb obszaru prawdziwej innowacyjności regionalnej typu endogennego, charakterystycznego dla regionu peryferyjnego o silnej tożsamości i odrębności kulturowej (Popławski 1997). Wymagać to będzie zmiany modelu kształcenia na uczelniach wyższych, w celu zwiększenia stopnia partycypacji uczelni podlaskich w kształtowaniu europejskiego obszaru edukacyjnego, zaś od sfery gospodarczej – przygotowania oferty praktyk dla studentów uczelni i absolwentów, uwzględnienie możliwości oferowania stypendiów naukowych fundowanych dla przyszłych pracowników, stworzenie ram zaangażowania firm w projekty ze szkołami wyższymi oraz udziału kapitałowego w branżowych i klasterowych ośrodkach badawczo-rozwojowych (działających np. na rzecz mleczarstwa, przemysłu drzewnego, przemysłowego dziedzinie projektowania nowych produktów, wzornictwa przemysłowego, w zastosowaniu biotechnologii w firmach farmaceutycznych, spożywczych itp.).

Wobec słabych punktów głównych sektorów gospodarczych województwa podlaskiego, wnioskować należy o większą aktywność jednostek publicznych, które poprzez różnorodne programy społeczno – gospodarcze mogłyby się włączyć do motywowania do wdrażania innowacyjności. Wskazane powyżej zagrożenia, zwłaszcza w burzliwym otoczeniu rynkowym, w związku z wojną na Ukrainie i sankcjami rosyjskimi i unijnymi wymagają stałego monitorowania i oceny przez odpowiednie instytucje. Można powołać swoisty *think tank* regionalny, albo inną instytucję do tego celu.

3. Analiza SWOT obszarów innowacji w firmach podlaskich i w woj. podlaskim

Zaktualizowana analiza SWOT obszarów innowacji w woj. podlaskim stanowi, moim zdaniem, dobre narzędzie do wykrywania nowych możliwości w procesie tworzenia i rozpowszechniania innowacji w woj. podlaskim.

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • duża liczba mocnych szkół kształcących na poziomie wyższym, • drugi w Polsce wskaźnik liczby studentów w stosunku do liczby mieszkańców regionu, 	<ul style="list-style-type: none"> • słabo rozbudowany rynek usług konsultingowych, marketingowych, badań rynku, reklamowych, prawnych w aspekcie nowoczesnej gospodarki i niska ich jakość

<ul style="list-style-type: none"> • szeroka gama alternatywnego szkolnictwa prywatnego w stosunku do uczelni państwowych, • nacisk na badania dla praktyki i rozwój naukowy w uczelniach prywatnych, • istniejące agendy GOW (centra transferu technologii, parki naukowo – techniczne, strefy specjalne, wymiana międzynarodowa studentów, współpraca przedsiębiorstw z uczelniami), • niewielkie, ale dość prężne firmy informatyczne, • wzrost liczby ofert edukacyjnych na studiach państwowych (zaoczne, wieczorowe, podyplomowe, doktoranckie), • ciągły rozwój oferty edukacyjnej w wyższych szkołach prywatnych, ich specjalizacja np. w rolnictwie; bankowości, administracji usługach, turystyce oraz uruchamianie przez nie badań na potrzeby gospodarki regionalnej, • powstanie dwóch państwowych wyższych szkół zawodowych w Łomży i w Suwałkach, • decentralizacja szkolnictwa wyższego (nowe ośrodki: Łomża, Suwałki, Bielsk Podlaski, Siemiatycze, Hajnówka), rozwój, choć niedostateczny, wydziałów zamiejscowych uczelni państwowych (zwłaszcza politechnicznych), • nowoczesna, ciągle się modernizująca infrastruktura techniczna szkół wyższych, a nawet niektórych techników, • powstawanie dużej liczby firm szkoleniowo - konsultingowych, marketingowych, finansowych, ubezpieczeniowych, prawnych, logistycznych, eksport-import, badań rynku - wzmacnia otoczenie biznesu, • wzrost liczby obcokrajowców studiujących na podlaskich uczelniach i wymiany międzynarodowej, • wzrost liczby pracowników naukowych (zwłaszcza ze stopniem doktora), napływ pracowników z zewnątrz, a nawet i zza granicy (matematycy, informatycy, architekci, zwłaszcza z Białorusi), uruchomienie i rozwój studiów doktoranckich na wydziałach mechanicznym, elektrycznym, budowlanym (PB), • ciągły proces dostosowywania programów i kierunków studiów do potrzeb rynkowych, • wzrost współczynnika skolaryzacji na poziomie średnim i wyższym, 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający poziom finansowania badań naukowych i sfery B+R w przedsiębiorstwach • problemy ze znalezieniem zewnętrznego wsparcia finansowego p badań naukowych, brak powiązań z firmami • niskie zarobki w sferze B+R i młodej kadry na uczelniach • niedostateczna pomoc kredytowa dla innowacji lub jej brak, ze względu na duże wymagania stawiane przez instytucje finansowe, • nieistnienie instytucji finansujących projekty innowacyjne dużych podwyższonym stopniem ryzyka (business angel's, equity funds), • brak dużych firm i instytucji, mogących spełnić rolę tzw. aniołów biznesu i equity funds, wspierających mniejsze innowacyjne firmy, • brak powszechnie dostępnych programów pomostowych między uczelniami polskimi i zagranicznymi, • zbyt duże obciążenia podatkowe firm • brak wyodrębnionych struktur B + R w przedsiębiorstwach MŚP, • niedostosowanie trybu pracy pracowników naukowych oraz sposobów jej organizacji do potrzeb gospodarczych (innowacyjności), • brak ukierunkowania modelu kształcenia w szkołach wyższych na potrzeby współpracy z sektorem gospodarczym w regionie, • słaba baza drogowa, logistyczna, transportowa (np. brak jeszcze lotniska, szybkiej kolei, dróg szybkiego ruchu) czynnikiem antyinnovacyjnym, • zbyt niskie zaangażowanie administracji samorządowej i państwowej w promocję GOW i innowacyjności na terenie województwa, np. poprzez wspieranie klastrów, współpracę z innymi regionami w Europie itp.
---	---

- stosunkowo dobry dostęp do zewnętrznych źródeł informacji z agend rządowych i zapoczątkowanie społeczeństwa informacyjnego w województwie (Wrota Podlasia, portale internetowe w województwie, wortale),
- nowoczesne inwestycje koncernów międzynarodowych (np. Philips, IKEA) i regionalnych mocnych firm
- nowe inwestycje w nowoczesną aparaturę w szpitalach i medycynie,
- nowe formy powiązań i sieci zależności (innowacyjne spółdzielnie mleczarskie),
- napływ sieci do handlu podlaskiego, co powoduje współpracę dostawców regionalnych
- napływ klientów zza wschodniej granicy
- poszerza się potencjał popytu wewnętrznego,
- coraz lepsze rozeznanie banków w kredytowaniu innowacyjności

Szanse

- wyczerpywanie się prostych, nieinnowacyjnych rezerw rozwojowych w firmach podlaskich skłania je do inwestycji i modernizacji,
- internacjonalizacja firm podlaskich, zwłaszcza w obszarze transgranicznym, rozszerzenie działalności firm podlaskich poza region i za granicę (wzrost eksportu zwłaszcza na Litwę, Białoruś, Łotwę, do Rosji, Kazachstanu, ostatnio - do Estonii),
- opracowanie pakietów (pakietyzacja) komplementarnych usług oferowanych w różnych dziedzinach przez różne firmy,
- możliwość rozbudowy (tworzenia) sieci placówek sektora B + R w regionie i działów B+R w firmach,
- stworzenie przyczółków uniwersytetów III generacji w sensie nadanym temu pojęciu przez J. Wissemää (opartych na innowacji i kształcących dla innowacyjnej przedsiębiorczości),
- pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania potrzeb innowacyjnych (pożyczkowe, poręczeniowe, gwarancyjne) ,
- możliwość wykorzystywania funduszy strukturalnych do finansowania rozwoju usług i działów innowacyjnych,
- możliwość wykorzystywania funduszy strukturalnych do kreowania nowych instytucji w dziedzinie innowacji,
- możliwość kształtowania środowiskowego charakteru szkół wyższych i kooperacji z lokalnym biznesem,

Zagrożenia

- inne województwa tzw. ściany wschodniej szybciej wprowadzą system innowacji skorelowany z potrzebami regionalnych firm, zwłaszcza woj. podkarpackie,
- brak stabilności prawnej zwłaszcza w dziedzinie podatków (finansowej),
- przestarzała i niefunkcjonalna w stosunku do gospodarki infrastruktura badawcza w uczelniach państwowych,
- utrwalenie obecnie funkcjonującego systemu oceny działalności naukowej typu „nauka dla nauki”, nieinnowacyjnego, niezwiązanego z praktyką gospodarczą, nie premiującego wdrożeń),
- wysokie koszty usług konsultingowych zewnętrznych, głównie przez firmy z Warszawy,
- mała dostępność informacji o oferowanych szkoleniach i dodatkowych usługach edukacyjnych o charakterze proinnowacyjnym,
- niski poziom wykorzystania wiedzy naukowej przez przedsiębiorstwa – brak systemowej współpracy przedsiębiorstw ze sferą nauki,
- niż demograficzny w szkolnictwie,
- ucieczka młodych wykształconych ludzi z regionu,
- wtórny (funkcjonalny) analfabetyzm
- niska selektywność (liczba kandydatów) na uczelnie techniczne,

- zwiększenie atrakcyjności rynkowej kapitału ludzkiego poprzez dopasowanie profili zawodowych do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku,
- wzrost wykorzystania w regionie nowoczesnych umiejętności absolwentów szkół wyższych,
- przyspieszenie tempa rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie,
- wzrost atrakcyjności regionu dla dużych inwestorów ze względu na granicę UE,
- tworzenie i implementacja regionalnej sieci innowacji (RIS Podlasie) i GOW,
- implementacja modeli kształcenia „na zamówienie” gospodarki lokalnej, nowe profile absolwentów, szybkie systemy przeszkolenia i doszkalania pracowników w deficytowych i nowoczesnych zawodach,
- utworzenie nowoczesnych, zarządzanych informatycznie centrów logistycznych na wschodniej granicy, przy Via Baltica oraz Carpatia,
- nowoczesne obwodnice oraz inwestycje drogowe i transportowe,
- wdrażania zarządzania wspomaganego komputerowo przez firmy podlaskie,
- uruchomienie laboratoriów nowych technologii w parkach naukowo-technologicznych w Suwałkach i w Białymstoku

Ogólnie rzecz ujmując – zalecenia dotyczące wykorzystania zmodyfikowanej dla potrzeb wyznaczenia nowych obszarów wzrostu w woj. podlaskim analizy SWOT polegają na uwzględnieniu silnych stron, polepszaniu słabych, wykorzystaniu szans i uniknięciu zagrożeń. Ważne jest **osiągalność celów i szybkość wdrożenia programów**. W niniejszej analizie starałem się zatem mocno osadzić strategię innowacyjną w realiach województwa podlaskiego. Należy wykorzystać napływ programów unijnych, niezwykle szybki rozwój szkolnictwa wyższego w naszym województwie, powstawanie nowych przedsiębiorstw i firm, możliwości sprowadzenia nowych inwestycji na granicę UE (w tym pilna potrzeba uruchomienia „małego ruchu granicznego”) oraz najważniejszą możliwość, jaką jest olbrzymia kreatywność zasobów ludzkich i szybkość uczenia się mieszkańców tego regionu. Powinna być ukierunkowana zwłaszcza na młodzież Podlasia, która potrzebuje nowych proinnowacyjnych możliwości pracy i samorealizacji, czemu może sprzyjać twórcze i praktyczne potraktowanie analizy SWOT, czyli wdrożenie programów poprawiających słabe strony i wykorzystujących możliwości (Diagnoza... 2004, roz. V).

Zakończenie

Brak rozwiniętej infrastruktury badawczo – rozwojowej jest słabym punktem woj. podlaskiego. Fakt powstania licznych niepaństwowych szkół wyższych (znajdujących się na czołowych pozycjach w rankingach ogólnopolskich) i poszerzenie oferty kierunków

kształcenia szkół państwowych daje możliwość wypracowanie kapitału społecznego, który mógłby stanowić podstawę rozwoju innowacyjności w województwie w kontekście:

- diagnozy potrzeb i możliwych obszarów innowacyjnych dla województwa, opis instytucji i przedsięwzięć innowacyjnych w formie *case studies* i analizy najlepszych praktyk,
- procesu umacniania bazy społeczno wsparcia innowacji w regionie, swoistej socjalizacji tego procesu w środowiskach społecznych przy wykorzystaniu kapitału kulturowego,

- promocji wizerunku województwa jako wspomagającego proces innowacyjny, czyli pro-innowacyjnego,

- promowanie wzornictwa zgodnego z charakterem i kulturą regionu

- innowacyjne wykorzystanie tzw. renty zacofania w rolnictwie (naturalność produktów, tradycyjne sposoby wytwarzania, tradycyjne umiejętności, bartnictwo, zbieractwo runa leśnego, ziół, grzybów, smak i wartości odżywcze warzyw i owoców miękkich z regionu, wprowadzenie certyfikacji ekologicznej i unijnej dla wyrobów tradycyjnych i ekologicznych,

- duży potencjał innowacji leży w obszarze współpracy samorządy-sektor prywatny, jednak jego wykorzystanie warunkuje nowa ustawa o partnerstwie publiczno-prawnym, samorządy już mogą jednak zarządzać tak szkolnictwem na swoim terenie, aby generowało ono absolwentów do firm regionalnych i jako podstawy tzw. uczącego się regionu (*learning region*),

- wykorzystanie suwalskiego i Parku Naukowo-Technologicznego w Białymstoku do inkubowania firm zakładanych przez przedsiębiorczych absolwentów oraz studentów, a przede wszystkim do realizowania strategii regionu innowacyjnego (Florida 2000),

- selektywnym, ale celowym programie wykorzystania szans i likwidacji słabych stron w procesie kreowania innowacyjności w województwie,

- aktywnym przyciąganiu inwestycji innowacyjnych w ściśle określonych dziedzinach, związanych z budową wizerunku województwa, np. biotechnologii, technologii spożywczej i ekologii – w pierwszym rzucie, w logistyce, transporcie kolejowym, kołowym i lotniczym związanym z granicą UE – w drugim,

- utworzeniu infrastruktury GOW na bazie wzmocnienia powiązań przemysłu z uczelniami regionalnymi i włączenie uczelni do programów innowacyjnych europejskich i polskich, a nawet uwzględniających współpracę z Białorusią i Rosją (Okręg Kaliningradzki),

- przyjęciu strategii imitacyjnej – naśladownictwa w warunkach województwa rozwiązań innowacyjnych np. skandynawskich – w zakresie informatyzacji i nowoczesnych technologii, niderlandzkich – w rolnictwie i włoskich - w zakresie klastrów, ale i wzorów z innych regionów,

- wspieraniu przedsiębiorczości i innowacyjności w sektorze MŚP województwa, który musi obecnie sięgnąć po rozwiązania bardziej innowacyjne, gdyż wyczerpał na przełomie lat 2000-2001 proste rezerwy wzrostu, budowane dotychczas jedynie w oparciu o kapitał rodzinny, zaufanie do członków rodziny i bazujące na nich gospodarstwa domowe (Stawasz 1999).

Obszary najbardziej prorozwojowe w woj. podlaskim niewątpliwie związane są z masowym kształceniem i wykorzystaniem kapitału ludzkiego w procesie innowacyjnym. Powinna temu służyć nowoczesna infrastruktura instytucji. Jednostki myślące innowacyjnie powinny być w naszym województwie „wylawiane” i wspierane przez otoczenie instytucjonalne.

Bibliografia

1. C. Bowman, W. Faulkner, Strategie konkurencji, Gebethner i Ska, Warszawa 1996
2. Diagnoza stanu innowacyjności woj. podlaskiego, T. Truskolaski red., Wydawnictwo UwB, Białystok 2004
3. R. Florida, „The Learning Region”, w: Acs Z.J. (red.) Regional Innovation, Knowledge and Global Change, Pinter, London 2000
4. K. Obłój, Strategia organizacji, PWE, Warszawa 1998
5. T. Popławski, Peryferyjność i społeczeństwo. Dylematy przelomu w Europie, FEŚi ZN, Białystok 1997
6. E. Stawasz, Innowacja a mała firma, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1999
7. W. Wiszniewski, Innowacyjność polskich przedsiębiorstw przemysłowych, IOiZwP „Orgmasz”, Warszawa 1999
8. Założenia polityki proinnowacyjnej państwa, KBN, Warszawa, listopad 1994

ЛИЧНОСТНАЯ ЗРЕЛОСТЬ В ПРЕДСТАВЛЕНИЯХ СТУДЕНТОВ

Л.Л. Скворцова

Белорусский государственный университет, г. Минск, Беларусь

Современный этап развития общества особо обострил проблемы личностного развития учащейся молодежи, требуя от науки определения оптимальных условий, способов и механизмов формирования и развития личностной зрелости учащихся, студентов и выпускников образовательных учреждений. Под влиянием процессов глобализации в ситуации роста конкуренции на рынке труда происходит изменение нравственных установок и культурных ценностей молодых людей, проявляющееся в изменении жизненных приоритетов и ориентиров, среди которых доминирующее положение стали занимать собственный успех и личные достижения, потребительство и отсутствие социального интереса.

Количество современных научных исследований проблем личностной зрелости неуклонно растет. И это вполне объяснимо запросами общества на полноценно функционирующего субъекта, способного не только конструктивно решать проблемы самого разного содержания, но и передать плоды своего развития другому человеку, стать образцом, эталоном гражданина, семьянина, профессионала. В современных исследованиях феномен зрелости изучается специалистами разных наук, это свидетельствует о многомерности и сложности понятия «зрелость».

Тем не менее, несмотря на широкое и разнообразное использование термина «личностная зрелость» в обыденной жизни и научных источниках, до сих пор не было самостоятельных исследований имплицитных концепций личностной зрелости, решающих задачи системного описания их структуры, функций, содержания, а также определения места и роли представлений о личностной зрелости в регуляции поведения.

Несмотря на сложность изучаемого феномена, различные критерии и признаки личностной зрелости, большинство исследователей сходится в том, что личностная зрелость, как высший уровень личностного развития, формируется и проявляется во всевозможных сферах взаимодействия человека с другими людьми, и значимую роль в данном процессе играют имплицитные концепции личности [1].

Нам представляется важным изучение имплицитных концепций личностной зрелости в юности и ранней взрослости. Поскольку, являясь идеальной моделью